

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

BOUNTEE KEOMOUNGKHOUN

**ĐẶC ĐIỂM NGÔN NGỮ NHÂN VẬT TRONG
TIỂU THUYẾT *ĐÀN TRỜI* CỦA CAO DUY SƠN**

**LUẬN VĂN THẠC SĨ NGÔN NGỮ,
VĂN HỌC VÀ VĂN HÓA VIỆT NAM**

THÁI NGUYÊN - 2020

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

BOUNTEE KEOMOUNGKHOUN

**ĐẶC ĐIỂM NGÔN NGỮ NHÂN VẬT TRONG
TIỂU THUYẾT *ĐÀN TRỜI* CỦA CAO DUY SƠN**

Ngành: Ngôn ngữ Việt Nam

Mã số: 8.22.01.02

**LUẬN VĂN THẠC SĨ NGÔN NGỮ,
VĂN HỌC VÀ VĂN HÓA VIỆT NAM**

Cán bộ hướng dẫn khoa học: TS. Nguyễn Thu Quỳnh

THÁI NGUYÊN - 2020

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan đây là công trình nghiên cứu của riêng tôi, các số liệu và kết quả nghiên cứu trong luận văn là trung thực và chưa từng được công bố trong bất kỳ một công trình nào khác.

Thái Nguyên, tháng 12 năm 2020

Tác giả

Bountee KEOMOUNGKHOUN

LỜI CẢM ƠN

Để hoàn thành luận văn này, ngoài sự nỗ lực của bản thân, tôi đã nhận được sự quan tâm, giúp đỡ tận tình của các thầy cô giáo và bạn bè đồng nghiệp.

Tôi xin bày tỏ lòng biết ơn sâu sắc đối với TS. Nguyễn Thu Quỳnh, người đã tận tình hướng dẫn, giúp đỡ tôi trong suốt quá trình nghiên cứu để hoàn thành luận văn này.

Tôi xin chân thành cảm ơn các thầy cô giáo Khoa Ngữ văn, Phòng Đào tạo - Trường Đại học Sư phạm - Đại học Thái Nguyên cùng các thầy cô giáo ở Viện Ngôn ngữ học, Viện Từ điển học và Bách khoa thư Việt Nam, Trường Đại học Sư phạm Hà Nội đã tận tình giảng dạy và giúp đỡ tôi hoàn thành khóa học.

Cuối cùng tôi xin chân thành cảm ơn những người thân trong gia đình, bạn hữu, đồng nghiệp đã động viên, khích lệ tôi trong suốt quá trình học tập và nghiên cứu.

Thái Nguyên, tháng 12 năm 2020

Tác giả

Bountee KEOMOUNGKHOUN

MỤC LỤC

LỜI CAM ĐOAN	i
LỜI CẢM ƠN.....	ii
MỤC LỤC	iii
DANH MỤC CÁC BẢNG.....	v
MỞ ĐẦU.....	1
1. Lí do chọn đề tài	1
2. Mục đích và nhiệm vụ nghiên cứu	2
3. Đối tượng, phạm vi nghiên cứu và nguồn tư liệu khảo sát	3
4. Phương pháp nghiên cứu	3
5. Đóng góp mới của luận văn.....	4
6. Cấu trúc của luận văn	4
CHƯƠNG 1: TỔNG QUAN TÌNH HÌNH NGHIÊN CỨU, CƠ SỞ	
LÍ THUYẾT VÀ THỰC TIỄN	6
1.1. Tổng quan tình hình nghiên cứu.....	6
1.1.1. Tình hình nghiên cứu về ngôn ngữ nhân vật trong tác phẩm văn học nhìn từ lí thuyết giao tiếp và lí thuyết hội thoại	6
1.1.2. Tình hình nghiên cứu về sáng tác của Cao Duy Sơn và tiểu thuyết <i>Đàn trời</i>	11
1.2. Cơ sở lí thuyết và thực tiễn.....	14
1.2.1. Lí thuyết giao tiếp.....	14
1.2.2. Lí thuyết hội thoại.....	20
1.2.3. Nhân vật văn học và ngôn ngữ nhân vật trong tác phẩm văn học.....	30
1.2.4. Khái quát về nhà văn Cao Duy Sơn và tiểu thuyết <i>Đàn trời</i>	33
1.3. Tiểu kết	35
CHƯƠNG 2: ĐẶC ĐIỂM NGÔN NGỮ NHÂN VẬT TRONG	
TIỂU THUYẾT <i>ĐÀN TRỜI</i> CỦA CAO DUY SƠN NHÌN TỪ	
PHƯƠNG DIỆN VAI GIAO TIẾP	37

2.1. Dẫn nhập.....	37
2.2. Kết quả khảo sát về vai giao tiếp và quan hệ vai giao tiếp trong tiểu thuyết <i>Đàn trời</i> của Cao Duy Sơn.....	37
2.2.1. Kết quả khảo sát về vai giao tiếp và số lượng các cặp vai giao tiếp	37
2.2.2. Kết quả khảo sát về quan hệ vai giao tiếp.....	45
2.3. Mô tả và phân tích đặc điểm ngôn ngữ nhân vật trong tiểu thuyết <i>Đàn trời</i> của Cao Duy Sơn nhìn từ phương diện vai giao tiếp	51
2.3.1. Đặc điểm ngôn ngữ nhân vật thể hiện qua quan hệ vai giao tiếp không ngang hàng.....	51
2.3.2. Đặc điểm ngôn ngữ nhân vật thể hiện qua quan hệ vai giao tiếp ngang hàng.....	58
2.3.3. Đặc điểm ngôn ngữ nhân vật thể hiện qua quan hệ vai giao tiếp vừa ngang hàng vừa không ngang hàng	62
CHƯƠNG 3: ĐẶC ĐIỂM NGÔN NGỮ NHÂN VẬT TRONG TIỂU THUYẾT <i>ĐÀN TRỜI</i> CỦA CAO DUY SƠN NHÌN TỪ PHƯƠNG DIỆN HÀNH VI NGÔN NGỮ	67
3.1. Dẫn nhập.....	67
3.2. Kết quả khảo sát về hành vi ngôn ngữ trực tiếp và hành vi ngôn ngữ gián tiếp của các nhân vật trong tiểu thuyết <i>Đàn trời</i> của Cao Duy Sơn.....	67
3.3. Mô tả và phân tích đặc điểm ngôn ngữ nhân vật thể hiện trong tiểu thuyết <i>Đàn trời</i> của Cao Duy Sơn nhìn từ phương diện hành vi ngôn ngữ	69
3.3.1. Đặc điểm ngôn ngữ nhân vật thể hiện qua hành vi ngôn ngữ trực tiếp ..	69
3.3.2. Đặc điểm ngôn ngữ nhân vật thể hiện qua hành vi ngôn ngữ gián tiếp ..	85
3.4. Tiểu kết	92
KẾT LUẬN	93
TÀI LIỆU THAM KHẢO	96
PHỤ LỤC	PL101

DANH MỤC CÁC BẢNG

Bảng 2.1: Bảng thống kê các vai giao tiếp theo các dạng thức cuộc thoại trong tiểu thuyết <i>Đàn trời</i> của Cao Duy Sơn.....	38
Bảng 2.2: Bảng thống kê quan hệ vai giao tiếp trong tiểu thuyết <i>Đàn trời</i> của Cao Duy Sơn	45
Bảng 3.1: Bảng thống kê các hành vi ngôn ngữ trực tiếp và hành vi ngôn ngữ gián tiếp thể hiện qua các kiểu câu trong tiểu thuyết <i>Đàn trời</i> của Cao Duy Sơn	68

DANH MỤC VIẾT TẮT

CT : Cuộc thoại

HVNN : Hành vi ngôn ngữ

MỞ ĐẦU

1. Lí do chọn đề tài

1.1. Ngôn ngữ là hệ thống tín hiệu đặc biệt, là phương tiện giao tiếp, phương tiện tư duy quan trọng nhất của con người. Nhờ có giao tiếp bằng ngôn ngữ mà con người có thể thực hiện được các hoạt động trao đổi thông tin, bày tỏ quan điểm, cảm xúc, thiết lập hoặc gỡ bỏ những sợi dây liên kết tình cảm. Tác phẩm văn học là tấm gương phản chiếu đời sống xã hội của con người. Ngôn ngữ trong tác phẩm văn học, do vậy, thường thể hiện được một cách sinh động hoạt động giao tiếp của con người trong xã hội thông qua sự sáng tạo của nhà văn. Nghiên cứu ngôn ngữ ở hoạt động hành chức trong cuộc sống là một trong những hướng nghiên cứu mà ngôn ngữ học hiện đại đang quan tâm. Vì vậy, việc tìm hiểu ngôn ngữ trong tác phẩm văn học là một cách tiếp cận phù hợp với xu hướng nghiên cứu mới cả về phương diện lí luận và phương diện thực tiễn.

1.2. Việc nghiên cứu ngôn ngữ trong các văn bản nghệ thuật có thể có nhiều khía cạnh khác nhau như: ngôn ngữ tác giả, ngôn ngữ kể chuyện, ngôn ngữ nhân vật, phương tiện nghệ thuật, nhịp điệu, ngữ điệu trong văn bản nghệ thuật... Trong đó, nghiên cứu ngôn ngữ nhân vật là một nội dung nghiên cứu có vai trò quan trọng bởi ngôn ngữ nhân vật góp phần khắc họa tính cách nhân vật, thúc đẩy sự phát triển của tính cách nhân vật và tình tiết cốt truyện cũng như thể hiện được ý đồ nghệ thuật và nội dung của tác giả. Thông qua quan điểm, tư tưởng của nhân vật, người đọc có thể nhận ra các giá trị, thông điệp có ý nghĩa hàm ẩn trong tác phẩm mà nhà văn muốn gửi gắm cho độc giả.

1.3. Cao Duy Sơn là nhà văn sinh ra và lớn lên tại thị trấn Cô Sầu, Cao Bằng, mang trong mình hai dòng máu Kinh - Tày, ông có lợi thế mà các nhà văn khác không có được, đó là sự am hiểu sâu sắc, gắn bó máu thịt với con người và vùng đất quê hương mình. Ông là một trong những gương mặt tiêu biểu của dòng văn học Việt Nam và là một cây bút văn xuôi sung sức luôn thể

hiện những sáng tạo, đam mê qua những trang văn. Trong sự nghiệp của mình, Cao Duy Sơn đã sáng tác được năm cuốn tiểu thuyết là *Người lang thang* (1992), *Cực lạc* (1995), *Hoa mận đỏ* (1999), *Đàn trời* (2006), *Chòm ba trời* (2009). Trong đó, *Đàn trời* là một tiểu thuyết hơn 700 trang viết về đề tài chống tham nhũng. Tác phẩm xoay quanh một số cán bộ trẻ nhiều khát vọng đẹp với những thế lực hắc ám, thao túng quyền lực, móc nối, chiếm đoạt tài sản nhà nước và nhân dân. Tác phẩm còn là những mảnh đời của các nhân vật được đan cài giữa quá khứ và hiện tại, giữa không gian phố thị và không gian bản làng, giữa một nền văn hóa đậm đà bản sắc của người miền núi với những “đồ võ” văn hóa của cơ chế thị trường.

Đến nay, các công trình nghiên cứu về tiểu thuyết *Đàn trời* mới chỉ khai thác tác phẩm này ở khía cạnh nội dung, chưa có công trình nào đi sâu phân tích tác phẩm ở phương diện ngôn ngữ nghệ thuật, đặc biệt ở khía cạnh ngôn ngữ nhân vật. Việc tìm hiểu về đặc điểm ngôn ngữ nhân vật trong tiểu thuyết *Đàn trời* của Cao Duy Sơn từ lí thuyết vai giao tiếp và hành vi ngôn ngữ như vậy là một vấn đề mới, rất đáng để nghiên cứu. Xuất phát từ những lí do trên, chúng tôi lựa chọn và tiến hành nghiên cứu đề tài: *Đặc điểm ngôn ngữ nhân vật trong tiểu thuyết Đàn trời của Cao Duy Sơn*.

2. Mục đích và nhiệm vụ nghiên cứu

2.1. Mục đích nghiên cứu

Luận văn nhằm làm sáng tỏ một số đặc điểm và vai trò nổi bật của ngôn ngữ nhân vật trong tiểu thuyết *Đàn trời* của Cao Duy Sơn từ phương diện lí thuyết vai giao tiếp và hành vi ngôn ngữ. Qua những kết quả phân tích và tổng hợp, luận văn góp phần làm rõ đặc điểm phong cách nghệ thuật của Cao Duy Sơn thể hiện trong tiểu thuyết *Đàn trời*.

2.2. Nhiệm vụ nghiên cứu

Để đạt được các mục đích trên, nhiệm vụ nghiên cứu của luận văn được xác định là: